

MEDEDELING

Referentienummer: **MLER_034**
Datum: **2017-04-21**
Contact: **Dienst Lerenden**
info.lerenden@katholiekonderwijs.vlaanderen

Hoe zit dat nu met dat gelijke onderwijskansenbeleid voeren?

SES-lestijden zijn sinds het schooljaar 2012-2013 een onderdeel van de ‘ontkleurde’ basisomkadering die gewone basisscholen krijgen. Met haar hele omkadering moet een basisschool beleid voeren op allerlei vlak, ook een gelijke onderwijskansenbeleid (GOK-beleid). We gaan hier in op het omkaderingssysteem en op wat van basisscholen verwacht wordt.

1 De basisomkadering in het gewoon basisonderwijs

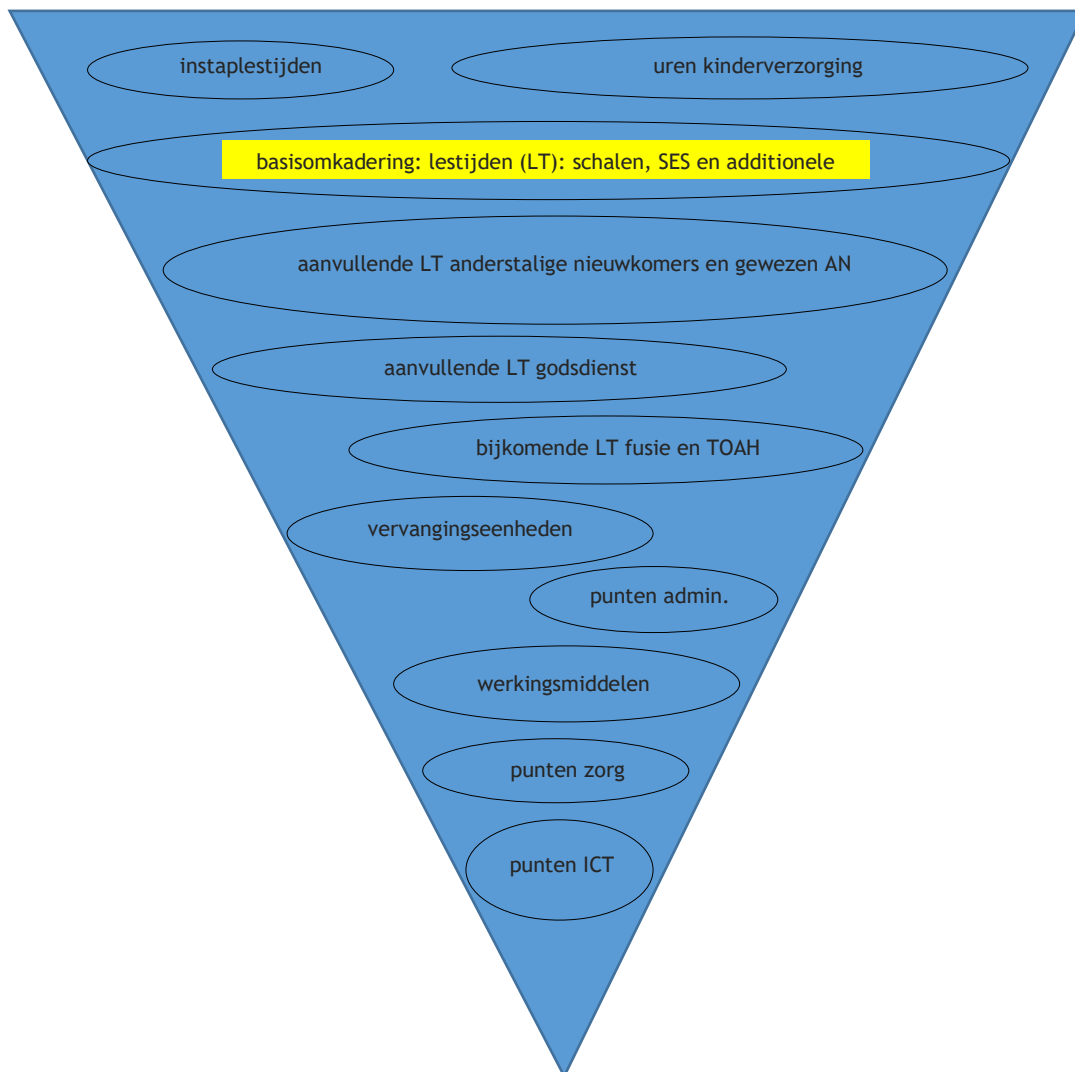
Sinds het schooljaar 2012-2013 wordt de basisomkadering van gewone basisscholen op een nieuwe wijze berekend. De omkadering van het kleuteronderwijs is gelijkgeschakeld met die van het lager onderwijs, het systeem van GOK-lestijden, GOK+-lestijden en Rand- en Taallestijden verviel. Scholen krijgen sinds dan ook niet langer bijkomende lestijden voor bewegingsopvoeding en in het kleuteronderwijs mag men pas ‘hertellen’ na de krokusvakantie.

De gewone basisschool krijgt een basispakket dat bestaat uit lestijden volgens de schalen (‘gewone’ lestijden en additionele lestijden op basis van de leerling/leerkracht-ratio), en lestijden die gegenereerd worden op basis van achtergrondkenmerken van de leerlingen. De kenmerken zijn vastgelegd in de SES-indicatoren (‘SES’ staat voor ‘socio-economische status’). Scholen die veel leerlingen in hun populatie tellen die scoren op de SES-indicatoren, hebben een beduidend hogere basisomkadering dan scholen die minder van deze leerlingen tellen.

De basisomkadering die een school krijgt is een ‘ongekleurd’ pakket. Met dat pakket, dat aangevuld wordt met andere ‘aanvullende’ lestijden (lestijden godsdienst en lestijden om met anderstalige nieuwkomers en gewezen anderstalige nieuwkomers te werken), desgevallend met instaplestijden en met capaciteitslestijden, met puntenenveloppes (voor ICT-coördinatie, administratieve ondersteuning en zorgbeleid), met bijkomende lestijden (bij vrijwillige fusie en voor tijdelijk onderwijs aan huis), met vervangingseenheden en met uren kinderverzorging, moet de school haar onderwijs organiseren.

Scholen krijgen ook werkingsmiddelen. Ook die middelen worden deels berekend op basis van SES-indicatoren. Scholen met veel leerlingen die scoren op de SES-indicatoren krijgen beduidend meer werkingsmiddelen dan scholen die weinig van deze leerlingen in hun populatie tellen. En wie met anderstalige nieuwkomers werkt krijgt ook voor hen een bijdrage.

In onderstaand schema zie je hoe het middelenpakket van een gewone basisschool eruit kan zien.

2 **Beleid voeren**

Het 'decreet basisonderwijs' en het 'decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs' geven aan wat de 'samenleving' onder meer verwacht van het beleid dat een basisschool voert.

2.1 **Het decreet basisonderwijs**

Art. 47 stelt het volgende:

§1. Ieder schoolbestuur maakt voor elk van zijn scholen een schoolwerkplan dat ten minste volgende elementen bevat:

- de omschrijving van het pedagogisch project zijnde het geheel van fundamentele uitgangspunten dat door het schoolbestuur voor de school wordt vastgelegd;
- de organisatie van de school en voornamelijk de indeling in leerlingengroepen;
- de wijze waarop het leerproces van de leerlingen wordt beoordeeld en hoe daarover wordt gerapporteerd;
- de voorzieningen in het gewoon onderwijs voor leerlingen met een handicap of die leerbedreigd zijn, inclusief de samenwerkingsvormen met andere scholen van gewoon en/of buitengewoon onderwijs;
- de wijze waarop de school via haar zorg- en gelijke onderwijskansenbeleid werkt aan de optimale leer- en ontwikkelingskansen van al haar leerlingen.

§2. Tijdens de schooldoorlichting neemt de onderwijsinspectie kennis van het schoolwerkplan zonder de inhoud ervan te beoordelen.

Art. 153septies specificeert art. 47:

Elke school in het gewoon basisonderwijs voert een zorg- en gelijke onderwijskansenbeleid met het oog op de optimale leer- en ontwikkelingskansen van alle leerlingen. Binnen de haar toegekende omkadering zorgt de school voor:

- de coördinatie van alle zorg- en gelijke onderwijskanseninitiatieven op het niveau van de school en in voorkomend geval afstemming met het beleid ter zake van de scholengemeenschap;
- het ondersteunen van het handelen van het onderwijzend personeel;
- het begeleiden van leerlingen;
- de bevordering van de kleuterparticipatie.

Art. 76 geeft aan waarvoor scholen een werkingsbudget krijgen:

Ieder schooljaar krijgen de schoolbesturen een werkingsbudget voor de werking, de uitrusting, het groot onderhoud van hun scholen, voor het werken aan rationeel energiegebruik in hun scholen en om tegemoet te komen aan de kosteloosheid vermeld in artikel 27 en aan de maximumfacturen vermeld in artikel 27bis.

Bij de aanwending van het werkingsbudget moet ieder schoolbestuur rekening houden met een gelijke behandeling van al zijn gefinancierde of gesubsidieerde scholen en van al zijn leerlingen.

2.2 Decreet betreffend de kwaliteit in het onderwijs

Art. 4, 5, 6 en 38 zijn van belang voor het beleid voeren in een school.

Art. 4

§1. Elke onderwijsinstelling is, rekening houdend met haar pedagogisch of agogisch project, ervoor verantwoordelijk kwaliteitsonderwijs te verstrekken en het geboden onderwijs kwaliteitsvol te ondersteunen.

§2. Het verstrekken van kwaliteitsonderwijs, zoals vermeld in § 1, eerste lid, houdt minimaal in dat de onderwijsinstelling de onderwijsreglementering respecteert.

Art. 5

De realisatie van het in artikel 4 bepaalde, veronderstelt dat de instelling beschikt over het beleidsvoerend vermogen dat haar in staat stelt om zelfstandig een kwaliteitsvol beleid te voeren. Dat zelfstandige beleid respecteert de beleidscontext die door de overheid wordt vastgelegd in de regelgeving.

Art. 6

Elke instelling onderzoekt en bewaakt op systematische wijze haar eigen kwaliteit. De instelling kiest zelf de wijze waarop zij dit doet.

Art. 38

§1. Tijdens een doorlichting van een onderwijsinstelling gaat de inspectie na of de onderwijstelling de onderwijsreglementering respecteert en of de onderwijsinstelling op systematische wijze haar eigen kwaliteit onderzoekt en bewaakt.

De inspectie onderzoekt daarbij ook de opdrachten die de instelling eventueel heeft toegewezen aan de scholengemeenschap, de scholengroep of het consortium waartoe zij behoort. De scholengemeenschappen, scholengroepen of consortia zijn ertoe gehouden de inspectie alle informatie hierover te verstrekken.

Als de inspectie tijdens een doorlichting tekorten vaststelt, onderzoekt ze of de instelling deze tekorten al dan niet zelfstandig en zonder externe ondersteuning weg kan werken.

§2. De Vlaamse Regering expliciteert het referentiekader dat de inspectie hanteert bij de doorlichtingen en kan daarbij differentiëringen aanbrengen per onderwijsniveau of voor de CLB's. Het referentiekader is opgebouwd rond de componenten context, input, proces en output. De component proces wordt verder onderverdeeld in de domeinen algemeen beleid, personeelsbeleid, logistiek beleid en onderwijskundig beleid. De componenten en domeinen worden verder onderverdeeld in indicatoren en variabelen.

De kwaliteitsaspecten en de indicatoren en variabelen die er naar verwijzen, vinden hun legitimering in de regelgeving. Ze zijn niet normerend geformuleerd.

Het referentiekader verwijst op het niveau van indicatoren of variabelen in ieder geval naar de reglementaire verplichtingen van instellingen inzake de minimumdoelen, de erkenningsvoorwaarden en de financierings- en subsidiëeringsvoorwaarden en naar de reglementaire verplichtingen van instellingen op het vlak van:

- het beleid inzake gelijke onderwijskansen;
- het zorgbeleid en de leerlingenbegeleiding;
- het talenbeleid;
- het beleid inzake de oriëntering van leerlingen;
- het evaluatiebeleid met betrekking tot leerlingen en cursisten;
- de beleidskeuzes die erop gericht zijn de personeelsleden optimaal in te zetten en te ondersteunen;
- het nascholings- en professionaliseringsbeleid;
- het beleid inzake participatie.

§3. De inspectie stelt op basis van het referentiekader, vermeld in §2, de doorlichtingsinstrumenten vast en maakt die bekend.

Van scholen wordt verwacht dat ze over voldoende beleidsvoerend vermogen beschikken om kwaliteitsvol onderwijs te bieden en om zelf de kwaliteit van het geleverde onderwijs te bewaken. Grens van de vrijheid is de onderwijsregelgeving. Het schoolwerkplan is het document waarin de school een deel van haar beleid verplicht omschrijft.

3 GOK is niet weg!

We gaven hierboven reeds aan dat er niet langer gewerkt wordt met GOK-lestijden en GOK+-lestijden. Scholen moeten niet langer een vastgelegde cyclus volgen, ze moeten niet meer verplicht aan een aantal thema's of clusters werken en ze krijgen ook niet langer aparte GOK-controle door de inspectie. Het decreet basisonderwijs en het decreet inzake kwaliteit van het onderwijs geven beiden aan dat er wel degelijk nog verwacht wordt dat scholen een gelijke onderwijskansenbeleid voeren. Scholen moeten in hun schoolwerkplan aangeven hoe ze via onder meer hun gelijke onderwijskansenbeleid werken aan de optimale leer- en ontwikkelingskansen van al hun leerlingen. GOK is dus niet weg maar vormt een onderdeel van het schoolwerkplan.

4 Schoolwerkplanning

Binnen Katholiek Onderwijs Vlaanderen hanteren we volgende omschrijving van de term schoolwerkplan: (VSKO, 1997) "Het schoolwerkplan (SWP) is een schooleigen planningsinstrument met intenties, standpunten, werkwijzen, afspraken en maatregelen die betrekking hebben op doelen, inhouden, vormgeving en organisatie van opvoeding en onderwijs op déze school. Het werken aan prioriteiten vormt er een belangrijk onderdeel van. Het gaat daarbij om de planning van haalbare zichtbare en evalueerbare initiatieven waaraan het team in de eerstkomende periode wenst te werken.

'Schoolwerkplanning' door middel van een schoolwerkplan is een proces waarbij de school haar eigen visie op opvoeding en onderwijs operationaliseert en concretiseert. Zij doet dat tegen de achtergrond van de algemene uitgangspunten en doelstellingen van het neteigen opvoedingsconcept." Dat proces krijgt op bepaalde momenten ook een schriftelijke neerslag, dat is het schoolwerkplan als product. Het is immers belangrijk dat een aantal zaken ondubbelzinnig vastliggen. Dat zorgt voor stabiliteit in de werking en biedt houvast voor alle betrokkenen. Natuurlijk is het dynamische proces nog altijd belangrijker dan het geschreven product en kan het nooit de bedoeling zijn om een definitieve versie van het SWP te maken.

5 Een gelijke onderwijskansenbeleid voeren

Een onderdeel van de schoolwerkplanning moet dus het gelijke onderwijskansenbeleid zijn dat de school voert. Kern van alle beleid op school zijn de leerlingen die aan de school zijn toevertrouwd. Het optimale leer- en ontwikkelingskansen bieden is de opdracht van elke school. Elk kind brengt zijn eigen 'rugzakje' vol kenmerken mee. En die kenmerken kunnen de schoolloopbaan beïnvloeden omwille van onvoldoende afstemming tussen de school- en klascontext enerzijds en de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling anderzijds. Zo weten we dat de kansen van kinderen op een succesvolle schoolloopbaan heel sterk samenhangen met het sociaal milieu waarin ze opgroeien. Dat blijkt uit heel wat internationaal wetenschappelijk onderzoek. De invloed is vooral groot bij jonge kinderen.

Het geheel aan kennis, vaardigheden en attitudes dat in een gezin aanwezig is, bepaalt in welke mate de thuiscultuur aansluit bij de schoolcultuur. Het gezinsinkomen bepaalt mee het pedagogisch (thuis)comfort: tijd, studieruimte, koopkracht voor materiaal dat het leren bevordert. Ook de taal die in het gezin gesproken wordt en de manier waarop thuis met taal en cultuur omgegaan wordt kan heel verschillend zijn van wat op school als norm verondersteld wordt. Kinderen met een laag-opgeleide mama, die thuis geen Nederlands praten, die geen lees- of vertelcultuur hebben en leven in een gezin dat het financieel moeilijk heeft, lopen meer dan andere kinderen het risico om het op school minder goed te doen. Ze zijn leerbedreigd, niet omdat ze minder talent hebben, maar omdat de kloof tussen de school en het thuismilieu zeer groot is.

Uit veel onderzoek blijkt dat kansarme kleuters al heel snel achterstand dreigen op te lopen. Ze starten ongelijk en aan het eind van de kleuterschool zijn ze bijvoorbeeld minder taalvaardig dan kinderen uit de middenklasse. En die achterstand slepen velen verder mee. Goed kleuteronderwijs is dan ook cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen.

Naast kenmerken uit de thuissituatie zitten nog heel wat andere elementen in het rugzakje van de leerlingen. Hun geslacht bijvoorbeeld. Uit heel wat onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat jongens meer 'blijven zitten' dan meisjes. Kinderen hebben elk hun eigen aanleg, talenten en interesses. Kinderen hebben ook hun eigen karakter en temperament. En het leven zelf beïnvloedt hen elke dag weer. Ook de buurt waarin ze wonen en het netwerk rondom kinderen bepaalt in sterke mate de inhoud van hun rugzak. Opgroeien in een grootstad in een buurt zonder groen, tuinen en speelruimte biedt andere kansen dan opgroeien in een rustig dorp.

Het is dan ook noodzakelijk dat scholen de mogelijke impact van het 'rugzakje' van de kinderen op hun leren en ontwikkeling inschatten en er alles aan doen om het verschil in leren en ontwikkelen van kinderen door de inhoud van hun 'rugzakje' weg te werken. Dat is de kern van het gelijke onderwijskansenbeleid. De school brengt de drempels in haar werking die voor afstemmingsproblemen zorgen in beeld en werkt ze weg.

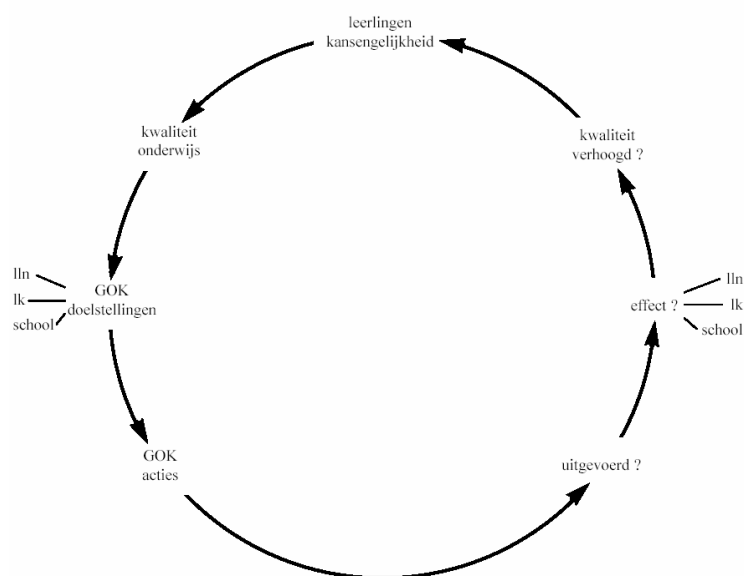
Het nieuwe omkaderingsdecreet zorgt ervoor dat scholen een betere omkadering krijgen in het kleuteronderwijs en dat scholen met veel kinderen die op de SES-indicatoren scoren meer middelen krijgen dan scholen die minder van die leerlingen tellen. Hetzelfde geldt voor de werkingsmiddelen. Scholen worden dus verschillend geëquipeerd om met hun uitdagingen om te gaan.

6 Wat biedt het 'oude' GOK voor het nieuwe GOK?

6.1 De GOK-cirkel

Goed beleid wordt gekenmerkt door planmatig werken vanuit een visie en met duidelijke doelen voor ogen.

De kwaliteitscirkel die destijds ontworpen werd naar aanleiding van de zelfevaluatie die scholen moesten doen voor hun GOK-beleid kan een belangrijke inspiratiebron zijn bij het vormgeven van het nieuwe GOK- beleid.

Uitgangspunt en eindpunt van elk goed schoolbeleid zijn de kinderen. Hoe ontwikkelen de kinderen? Hoe doen ze het op school? Doen ze het allemaal even goed of valt het op dat bepaalde kinderen uitvallen, of zelfs groepen kinderen? Kijk ook naar wat goed loopt! Kijk ook naar het schoolteam. Wie is goed in wat? Wie loopt waar tegenaan? Wie wil wat nog bijleren? Wie heeft welke ondersteuningsnood? Ook de schoolorganisatie legt men best af en toe onder de loep. Hoe zijn de groepen ingedeeld? Hoe wendt men het middelenpakket aan? Werken leerkrachten in teams of zorgen ze alleen voor hun groep? Is er tijd voor overleg? Met wie werkt de school samen?...

De kwaliteitscirkel geeft verder de volgende stappen aan: Blik terug op de huidige GOK-werking als die er al was. Doe enkel meer van hetzelfde als duidelijk is dat de kinderen er beter van worden. Durf nieuwe keuzes maken en kies resoluut voor een nieuwe aanpak als blijkt dat de oude niet werkt. Baken de uitdagingen af en formuleer nieuwe doelen SMART. Vertaal de doelen in acties. Geef aan hoe en wanneer er zal geëvalueerd worden. En stuur bij als de acties hun doelen niet bereiken.

6.2 Waaraan werk je binnen je GOK-beleid?

Weet dat zorgbeleid en gelijke onderwijskansenbeleid voeren niet los staat van elkaar. Zowel voor het zorgbeleid als het gelijke onderwijskansenbeleid is een sterk pedagogisch-didactisch beleid het fundament voor de leeransen van kinderen. De basis van goed onderwijs is gemeenschappelijk; de invalshoek is anders. Zet men de bril op van gelijke onderwijskansen, dan ligt de focus vooral op het omgaan met socio-economische en culturele achtergrondkenmerken van de kinderen. De context

waarin de kinderen opgroeien, de bagage die ze van thuis mee krijgen en ook groepsgebonden achtergrondkenmerken kunnen de kansen en het leren van de kinderen hypothekeren als de school er geen oog voor heeft. Uiteraard staat een gelijke onderwijskansenbeleid ook niet los van het taalbeleid, het gezondheidsbeleid en het financieel beleid dat de school voert.

Bij het voeren van een gelijke onderwijskansenbeleid ga je de klemtoon leggen op een structurele aanpak waarvan geweten is dat ze de onderwijskansen van kinderen met een lage SES-status positief kunnen beïnvloeden.

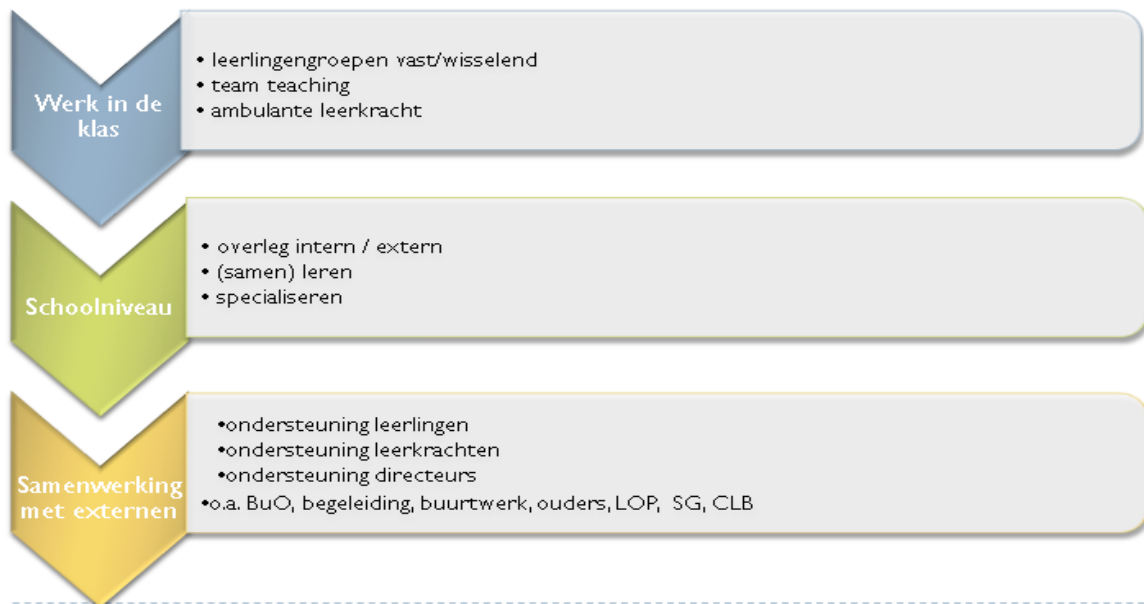
Enkele voorbeelden:

- Je probeert de ouders nauwer te betrekken bij de school door een hartelijk onthaalbeleid dat ervoor zorgt dat kleuters elke dag met plezier naar school komen.
- Je verzorgt de communicatie met ouders.
- Je hebt aandacht voor de schooltaal en instructietaal in je taalbeleid, zodat taal geen drempel wordt voor het leren van je leerlingen.
- Je denkt na over de plaats van de thuistaal van de leerlingen.
- Je investeert in het verhogen van het welbevinden en de 'status' van de leerlingen door bijvoorbeeld coöperatieve werkvormen en positieve feedback.
- Je leert je leerlingen omgaan met diversiteit en je benut de diversiteit in de leerlingengroep.
- Je besteedt voldoende aandacht aan de doorstroming en oriëntering van de leerlingen. Je leert kinderen keuzes maken en verruimt hun horizon.
- Je kijkt ook verder dan je schoolmuren en je onderhoudt contacten met die instanties in je buurt die een invloed hebben op het leven en leren van je leerlingen. Zo werken een aantal scholen met veel SES-indicatorleerlingen samen met brugfiguren die investeren in de band tussen de school en de ouders. Daarnaast willen brede schoolinitiatieven de leer- en leefomgevingen van kinderen verruimen en versterken. Je kunt bijvoorbeeld nauw samenwerken met de lokale jeugdbeweging of sportclub.
- Je zorgt ervoor dat je geen financiële drempels inbouwt en werkt een preventief kostenbeleid uit.
Je investeert ook in de bewustwording van alle teamleden in het respectvol benaderen en spreken over kansarmoede.

6.3 Lestijden, uren, punten en centen aanwenden voor het hele schoolbeleid

Wat doet een school nu met het middelenpakket? Hoe zet ze haar middelen het beste in? Het zou van weinig beleidsvoerend vermogen getuigen als de inzet van de lestijden beperkt wordt tot het delen van het aantal leerlingen door het aantal leerkrachten. Scholen mogen zelf beslissen hoe ze hun basispakket aan middelen inzetten. Enkel gekleurde middelen moeten gekleurd aangewend worden. Zo moet de school met lestijden godsdienst godsdienstles organiseren en moet ze in zorgpunten een zorgcoördinator aanstellen. Maar met de basisomkadering mag ze vrij omgaan. Ze moet wel overleggen binnen haar LOC over het percentage lestijden dat ze anders wil aanwenden dan voor kindgebonden activiteiten. Voor de rest hangt alles af van de eigen beleidskeuzes. In het onderstaande schema geven we aan hoe de middelen ingezet kunnen worden om een sterk beleid te voeren, en dat op verschillende niveaus.

middelen inzetten om beleid te voeren

Het mag duidelijk zijn dat een GOK-beleid geen technische kwestie is waarbij het hele pakket lestijden op een louter rekenkundige manier verdeeld wordt, los van het werken aan gelijke onderwijskansen. Elke school die begaan is met al haar kinderen, en die al haar kinderen zo ver mogelijk wil krijgen, zet bij het voeren van haar beleid ook de gelijke-onderwijskansenbril op. De school staat niet alleen voor deze uitdaging. Ze kan rekenen op de ondersteuning van pedagogische begeleiding, taalbegeleiders, competentiebegeleiders en vele organisaties die het creëren van gelijke kansen in hun missie centraal stellen.

Voor wie meer wil lezen

- Omzendbrief "[Personeelsformatie Scholen in het Gewoon Basisonderwijs](#)" referentie BaO/2005/09
- PRO.-pagina "[Schoolwerkplanning](#)"
- Haeck, M. & M. Van den Brande (2012), Samen voor de klas, ook op mijn school? In School+Visie, 5 (1), 24-27)
- VLOR (2008) Oog voor meer gelijke onderwijskansen. Een handleiding voor beginnende begeleiders. Brussel

